Toni Bennássar

PAPELES Y LIENZOS

PAPELES Y LIENZOS
Toni Bennássar

1ª Edición: Noviembre de 1996
2ª Edición: Octubre de 2022

Avant Editorial

© Antonio Bennássar, 1996

Avda. Londres, 6, 1, 4°A
28500 Arganda del Rey
Madrid

ISBN: 978-84-19584-00-7

SUMARIO

La casa de colores, por Mario Satz 7
Rumbo cierto, por Daniel Ruzo 9

Gratitud 11
Introducción 15

PLUMA Y PINCELES 17

Un ermitaño en Valldemossa 19
Diálogos con la encina
Símbolos 21
Amistad 24
La droga 26
Satanás 28
El celibato 30
La pobreza 32
La voz 34
El odio 36
La necesidad 38
El silencio 40
La enfermedad 41
Aprender 42
Amor 43
La educación 44
La belleza 46
Los pensamientos 47
Clave de Luz
Luz y materia 51
Los hortelanos de la humanidad 53
Una maravillosa partitura 54
En el principio era el Verbo 56
Un mundo de vacuidad y de ilusión 58
Buena respuesta a mejor pregunta 59
Consciencia, Libertad y Amor: Uno, el Ser 60

Olas
Sombras, Humo 63
Aire, Sueños, Lluvia 64
Viento, Rayos, Fuego 65
Polvo, Barro, Polen 66
Fosos, Luna 67
Granos, Hojas, Truenos, Nubes 68
Niebla, Nieve, Ríos 69
Flores 70
Cielos, Luces 71
Viaje a Occidente
Comprender y saber 73
Únete a la esencia y deja la escoria 74
Contémplate en las estrellas 75
Mirar hacia dentro y ver la propia inmensidad 75
Modelar las almas en silencio 76
Las manos del dios hombre 77
Dinosaurios profanadores 78
Polvo de estrellas que ayer reconocí 79
Insignificancias
La rosa y el cardo 81
El búho y la lechuza 82
El cordero y el águila 83
El otoño y la primavera 84
El ruiseñor y el sauce llorón 85
La araña y la mosca 86
La liebre y el hurón 87
La muerte y el ermitaño 88
La luna y la gallina 89
Un grillo y un sapo 90
Una caña y un fraile 91
La Vía Iniciática
Los poderes del dictador 93
Las cadenas de la ignorancia 94
Detrás de las formas 95
Dimensiones de la libertad 96
La voz de la naturaleza 97
Los poderes invisibles 98
Fantasía y realidad 99
El templo como puerta dimensional 100
La sabiduría de los juegos 102
En sintonía con el latido del Cosmos 102
La magia y el poder de la mente 103
Lo divino como horizonte 104
La Energía, el Poder y el Amor 105

Reseña biográfica 107

PAPELES Y LIENZOS

avant
editorial
www.avanteditorial.com

LA CASA DE COLORES

DE TONI BENNÁSSAR

Ciertos temas configuran, en la obra de ciertos pintores, los motivos emblemáticos de su obra total: los campos del verano provenzal en Van Gogh; los cuadrados y sus combinaciones en Mondrian; los útiles de labranza y las imaginarias constelaciones en Miró. Lo que diferencia un rasgo recurrente de una obsesión es la ternura con que el primero envuelve, en su despliegue cromático, al observador. También es probable que el artista intente, a sabiendas de que su imagen constante puede aburrir el resto de su obra, huir de ella, pero girasol, ventana o azada regresan una y otra vez para justificar la nobleza de una fidelidad. La maestría, por otra parte, no consiste tanto en **diversificar los motivos** como en **volver más nítidos los amores**. Durante siglos la poesía árabe- andaluza se llenó de gacelas y de fuentes; miles de veces pintaron los chinos bosques de bambú o cascadas. Para esos artistas el *summun* de destreza consistía siempre en una **ligera e inteligente variación** en torno al mismo tema que, por lo demás, repetían todos.

En el pintor mallorquín Toni Bennássar - explorador intrépido de los espacios interiores, mezcla de pitagórico e impresionista, escritor, *philosopho naturalis* a la manera de los maestros del Renacimiento- la casa de colores del centro de sus telas es doblemente un hogar y un templo, el sitio al que vuelve en pos de su arco iris de ensueños. Tanto y tan lejos debe viajar en otras áreas de su ser (y me consta) que cada vez que decide pintar lo llama, con frecuencia y desde la tela, una casa mallorquina - preferentemente de piedra y en cuyo interior arde, en invierno, el fuego múltiple y fecundo de la imaginación- para que la convoque y encarne con algo tan sutil como tonos ocres y grises, celestes apagados y sienas diluidos. Ése es el motivo por el cual, y si uno lo necesita,

siempre puede contar con él: Toni está, aplicado y errático a un tiempo, axial y ubicuo, en su casa de colores ajustando la lente del afecto sobre el quebrado paisaje de su isla natal.

De hecho, y a juzgar por sus imágenes, podría uno pensar que el autor de *Diálogos con la encina*, *Olas* y *El oro azul* es un pintor- turista, alguien que ve a Mallorca desde fuera, pero nada más engañoso que tal conclusión. Toni Bennássar es tan mallorquín que su pintura, clara y vívida, casi huele a coca de verduras y a limón, sobreabunda en rasgos calcáreos y transmite una serenidad que probablemente él mismo no ha alcanzado todavía.

En una época tan confusa y, en muchos aspectos, tan siniestra como la que vivimos, período en el cual **el mercado determina el gusto y el horror los temas**, una obra sencilla y al margen del tiempo como la de Bennássar es un recordatorio de las cosas buenas de la vida, se ríe del mejor postor y del crítico, del clasificador y del marchante. Mallorca tendría que sentirse honrada por tamaño custodio estético. Toni la lleva a cuestas como Atlas al mundo y guarda, en la casa de colores de su pintura, símbolo de su laberinto familiar, los matices más secretos de la felicidad. Aspiración infinita en belleza doméstica.

MARIO SATZ

RUMBO CIERTO

Cuernavaca, 10/12/89

Yo también me he abrazado de la encina llorando como un niño.

En el Perú el árbol tánico del Tesoro es el algarrobo. En Francia: la encina (*chêne*), la cadena de hierro (*chaîne*) y el perro - guardián del Tesoro- (*chien*) tienen la misma raíz filológica.

E l Tesoro está en la raíz de la encina y en el corazón del poeta.

Para Toni Bennássar,

Homenaje del autor



DANIEL RUZO

GRATITUD

Sempre he pensat que l'agraïment fa de la freda relació entre les persones una trobada fraternal, un enriquiment de les idees i un bell apropament a l'univers de la Bellesa Interior que potencia la creativitat i l'art.

Però la gratitud sorgeix i es desenvolupa necessàriament en camps de llibertat i d'amor fratern, és a dir, en la sana consideració que, en última instància, "l'altre" és part misteriosa d'un mateix "Jo". És davant aquest descobriment quan les objeccions s'esvaeixen i els arguments defensius es trunquen en gratitud.

Aquest és el meu pensament en agrair la labor als qui ens precediren en els camins de la Consciència i la Llibertat amb la sana intenció de participar activament en la construcció d'un món millor. I voldria fer- ho esqueixant per un moment els vels separatistes de les diferents ideologies polítiques o religioses, tan dignes dels homes com impertinents per al nostre esperit que desitja transcendir, tant si es vol com no, les barreres de la matèria a la recerca d'un horitzó paradoxalment més consistent que aquella.

I en aquesta línia de pensament em vull referir a una persona que, tot i en l'ombra obligada dels qui preferiren l'eficàcia personal als llorers de la glòria, és avui molt estimada pel poble de Pollença. Em referesc a Guillem Cifre, ànima, sens dubte, d'un grup de persones "lliures" com pocs, en un temps en què la llibertat sense l'empremta de l'Església era una aventura delicada i fins i tot perillosa. Cifre fou una d'aquestes personalitats mallorquines que, com tantes altres, ha estat sistemàticament silenciada per raons de tipus ideològic. Aquest és un tractament que ens sembla injust, i el silenci una condemna indigna per a una persona que sense cap dubte ocupà un lloc d'importància cabdal en la labor del despertar social i econòmic de la nostra illa.

Els humans hauríem d'haver après les lliçons que amb tant d'espant ens ha llegat la història. És clarament incomprensible, i impropi d'un pensament mitjanament desenvolupat, anteposar els valors de la pròpia ideologia als resultats de la seva aplicació. I perquè lamentablement això continua essent així en els fòrums parlamentaris d'avui, ens trobam encara amb grans personatges de la nostra història coberts per les cendres grises de l'oblit i la incomprensió humana.

A la vista de tot el que està passant en els nostres dies, ens adonam que el cas de Guillem Cifre no és únic ni aïllat. Per tant, amb la sana intenció de dignificar el nostre pas per la vida, ens sentim obligats a denunciar un fet: la nostra classe política, que d'alguna manera lidera aquesta societat en què ens toca viure, no ha madurat tant com era d'esperar sota els raigs d'aquesta primavera democràtica desitjada des de tant de temps enrere.

Des de les esferes de l'art, la poesia i l'amor que germina en la nostra societat que comença a alliberar- se de cadenes dogmàtiques, es perfila encara aquest espectacle trist, fins i tot amb més relleu, del "bé i el mal" socials fets a la mida justa de cada partit polític o ideologia religiosa. Mentre no s'acceptin els triomfs o els fracassos dels projectes polítics o espirituals més enllà dels interessos dels seus ideòlegs i no siguem capaços de felicitar- nos o entristir- nos col·lectivament per aconseguir algunes metes o per falta d'aquestes al marge dels colors del sector social que les origina, estarem encara en la freda estació hivernal més que en aquesta primavera prometedora d'una abundosa collita social.

En una edició tan humil com plena d'aquest entusiasme ascètic que caracteritza les persones de bona voluntat, *Educación y Sociedad en la Mallorca contemporánea*, d'A.J. Colom i F.J. Díaz, se'ns mostra la grandiosa labor de Guillem Cifre i Clara Hamler, la seva esposa, artífexs veritables de l'ensenyança lliure, i fundadors del que avui en dia és la Caixa de Colonya. Però, segons sembla, aquestes persones varen cometre el "delicte", severament jutjat, d'estar ideològicament propers al pensament republicà. Personalment puc entendre que la tendència política o religiosa sigui un senyal d'atenció, una primera dada per considerar en l'anàlisi social d'una persona. Però això, de cap manera, no hauria de suposar un judici de valor sense abans considerar detingudament els compromisos més personals davant la societat, els treballs realitzats, les conductes i les metes assolides en nom d'aquesta forma d'AMOR que rebutja els zels, les enveges i el fanatisme, d'una LLIBERTAT que rebutja el llibertinatge i d'una CONSCIÈNCIA que rebutja l'opressió servil i el caciquisme.

D'aquest tipus de pensaments i conductes és d'allò que s'alimenten i es desenvolupen els pobles i les civilitzacions; de tot el contrari, es moren.

Guillem Cifre de Colonya, hereu d'una copiosa fortuna, va saber cultivar el seu pensament estudiant dret en aquell Madrid de finals del segle XIX, farcit de pensadors i artistes revolucionaris que, davant l'oposició de l'estirp social més acomodada - sempre sol ser així- , pugnaven per una major transparència i espontaneïtat de les expressions en el camp de l'art, d'una major i més directa comunicació entre les diferents classes socials en política, i una menor influència sobre les masses del dogmatisme religiós dominant, en l'aspecte espiritual.

De l'esforç i el sacrifici d'aquests joves, intuïtius i valents, en naixeria el moviment impressionista - que tantes sospites aixecà entre la classe acomodada- destinat a ser el motor social del segle següent, recollint el testimoni les noves generacions de les quals nosaltres som ja néts.

D'alguna manera, Guillem Cifre de Colonya fou un dels "importadors" d'aquell fenomen social i cultural a les nostres illes. I, tanmateix, mai tants d'esforços dels pares meresqueren tan poca gratitud dels fills.

Durant alguns dels meus viatges he vist nins molt petits sotmesos a les feines del camp, víctimes de la pobresa i l'analfabetisme a vegades, i del fonamentalisme politicoreligiós altres. Se'm feia un nus a la gargamella quan, des del confortable automòbil en què viatjava el meu record, volava als ja llunyans dies de la meva infantesa. Com estava de lluny aleshores d'imaginar que els ulls d'una persona adulta cultivada i lliure em podien estar observant a mi com jo observava aquelles criatures!

Record la Mallorca de la meva infància plena de mancances materials, però plena d'esperances i il·lusions. Els camins de pols o fang - depenent de l'estació- , buits d'automòbils i transports públics, dibuixaven sempre el primer pla de la nostra experiència infantil. Cases de pedra i fang, finestres emblanquinades vestides de cossiols i flors amb viseres de vinyes i buguenvíl·lies, canals de teules per emmagatzemar l'aigua en les cisternes enterrades. A la tardor, les vistoses xemeneies, guarnides de grisos plomalls davant aquest fons blau obscur del capvespre, em recordaven els grans encensers que el sagristà feia volar enlaire a l'església, els diumenges de missa solemne. Un no podia evitar, a penes, relacionar el que passava com un símbol estrany d'allò que no podia estar passant. El temps s'esmunyia lentament i la vida es deixava sentir minut a minut durant tots els dies de l'any.

Durant l'estiu, els nins solcàvem la pols dels camins tirant d'un fil del qual arrossegàvem qualsevol cosa. Fèiem estels de canya i paper de "seda" que aferràvem amb pasta de farina; no havia arribat a les nostres llars, encara, la goma d'enganxar ni sabíem dels grans magatzems.

Mentrestant, la gent major treballava de sol a sol i en aquestes labors els nins amb menys sort havien d'ajudar en les feines del camp. Durant la trilla, ens bellugàvem damunt les eres, transportant càntirs d'aigua fresca o ajudàvem a omplir els sacs de blat. A finals d'agost ens aixecaven amb les primeres clarors de l'alba per ajudar en la recol·lecció de les ametlles. A la llar, els rebosts solien estar buits d'aliments, però plens d'una emoció tan misteriosa com continguda, preludi d'un futur millor. Berenàvem un tros de pa mullat amb vinagre o vi i un poquet de sucre: això solia ser l'anhelat banquet de mitjan horabaixa.

L'ensenyança primària la impartien les monges, o algun mestre amb més vocació de mare que d'ensenyant. Als nou anys, vaig tenir la sort de poder optar a l'estudi del batxillerat, i per això havia de desplaçar- me en una bicicleta adequada a la meva estatura durant sis quilòmetres, trajecte que feia quatre vegades al dia. Era el preu de l'estudi en un temps més interessat en el treball que en el saber.

En llegir la història d'aquests pioners de la revolució social a Pollença, no vaig poder sinó recordar tota la meva infantesa, i agrair en silenci que, per la seva generositat, altres nins haguessin tengut millor sort que la majoria dels meus companys. Vaig comprendre que a l'igual que jo observava ara, amb ulls corpresos per la impotència, els jous vexatoris d'aquells nins en el nord d'Àfrica o en els altiplans del Perú, altres ulls em miraven a mi. Però lluny de continuar el seu viatge com jo ara, còmodament reclinats en la poltrona del seu "vehicle" en la història, en baixassin i començassin a treballar per una societat més justa.

Així fou com durant els anys 1879 i 1880, a penes seixanta anys abans del meu naixement, un grup d'aquesta rara nissaga de persones lliures, sense por a la vida ni a les castes poderoses, fundaven una *Institución de Enseñanza Libre* (no religiosa) i una *Caja de Ahorros y Monte de Piedad* (*Caja de Colonya*), amb el fi únic de salvar el poble de Pollença de l'opressió caciquista i de l'analfabetisme.

I és que no sempre l'ètica, l'amor i l'espiritualitat són sinònims de religió. Jo diria més encara, i que se'm perdoni la gosadia: no hi pot haver autèntica espiritualitat en un ambient de por, d'ocultació de sentiments i de submissió servil de l'"inferior" davant el "superior". I aquest ha estat durant segles el brou en què s'ha cogut l'ensenyança religiosa. Afortunadament avui no és així.

Des d'aquestes pàgines i en aquests dies, hem de donar gràcies a Déu per haver comprès que l'AMOR és més gran que els seus guardians, que la vertadera LLIBERTAT no pot subjectar- se amb cadenes i que la CONSCIÈNCIA depassa els reductes estancs de qualsevol societat, país o nacionalisme. I això, que fa l'home tan gran, és així malgrat l'home.

INTRODUCCIÓN

Escribir y pintar, "pluma y pinceles", han configurado un camino gozoso y pleno de descubrimientos que ahora deseo compartir con mis amigos mediante este libro, que pretende ser una muestra de lo más significativo de mi pintura y obra escrita publicada hasta la fecha.

Con él quiero agradecer al destino el haber coincidido en el tiempo con las dos únicas mujeres de mi vida: mi madre, sin cuyos desvelos mi formación hubiera discurrido por otros derroteros, y Dolores, mi esposa, con cuya colaboración y apoyo todo se ha hecho misteriosamente posible.

También un agradecido recuerdo a mis cuatro hijas, Mª Antonia, Mª Dolores, Marta y Clara, por haber soportado a lo largo de su infancia los - a veces amargos- vapores de mi lenta transformación... y que ahora desde la sombra me observan y dudan. Esto es un buen ejercicio cuando sirve para madurar.

Por último, quiero agradecer a Alex y Alicia su entusiasmo y amorosa colaboración en la preparación de este libro, así como a las distintas editoriales que tan amablemente han autorizado la reproducción de los textos que lo componen.

Las citas, tomadas en orden cronológico de diferentes títulos publicados, han sido escogidas con el criterio de que no hubiera grandes saltos en las ideas, de modo que resulte cómoda la lectura y a la vez permita una visión de conjunto sobre los pensamientos que se desearon expresar.

El criterio de presentación de las pinturas, que aparecen en un libro por primera vez, ha sido el que constituyan una invitación a bucear más profundamente en los textos entre los que aparecen dispersas. Y ello porque los

trabajos ante un lienzo han significado durante mi vida algo así como largos espacios en blanco para la reflexión.

El fragmento del *Pregón de Fiestas de Valldemossa* aparece en primer lugar, y no en orden cronológico, porque he querido con ello rendir un humilde homenaje a la figura de quien fue mi gran amigo y maestro espiritual, quien al pasar de manera fugaz por mi vida rasgó las tinieblas de mi espíritu como un rayo que infunde temor y esperanza al mismo tiempo.